

που, στις 29 Νοεμβρίου, μου έλεγε ότι η Εφορεία δεν θα μπορούσε να σταματήσει τη διάφηση της γιατί αυτό ήταν... παρόνομο! Η Διευθύντρια της Εφορείας, Ε. Βαλάνη, κ. Κατερίνη Δελιάτζη, είναι ο ένας άνθρωπος στον οποίο, πριν από τρία χρόνια, είχα πάρει φωτογραφικό υλικό από την καταστροφή του Διόλου. Όταν της είχα αναφέρει ότι, όπως είχα μάθει, η Νομαρχία σκεπτόταν να κάνει κάτι σε συνεργασία με την Εφορεία, μου είχε πει ότι, εάν επιχειρούσαν να το κάνουν, θα τους σταματούσε! Είτε όμως γνώριζε ότι κάτι δεν πήγαινε καλά με τη συγκεκριμένη συνεργασία είτε όχι, γιατί δεν επενέβη αποφασιστικά, προς την κατεύθυνση ενεργών διώσεων του Διόλου;

Από τη ΔΑΑΜ, η οποία δεν κλήθηκε στη σύσκεψη του Υπουργείου, δεν έβραυ μπορώ να έχω παράπονο. Περιέμνω «μόνο» από τις αρχές Δεκεμβρίου 2005 να κάνει αυτοψία στο Διόλο, ενώ η Δ' ΕΠΚΑ -σύμφωνα με τα αρχεία που είδα- είχε ζητήσει μηχανικό από το 1994 κι ένας θεός ξέρει ποτέ (και αν) εισακουστική ποτέ. Η οκτρή κατάσταση του Διόλου αποδεικνύει ότι το ενδιαφέρον όλων των «αρθρωδών» ουσιαστικά αθροίζεται σε μηδέν. Αυτή η απουσία συνεννόησης - αναρωτιέμαι - είναι σύνηθες. Γιατί ένα μνημείο υπό συνεχή και βίαιη καπνότητα να περιμένει την (έντονη ανυπαρκτή) στήμνια «υπερρίσως» που εξακολουθούσαν να το αγνοούν ακόμη και μετά από σειρά καταγγελιών;

Από τον κ. Μάνη (στην υπευθυνότητα του οποίου βρίσκεται το μνημείο από τα μέσα περίπου του 2001) έχω προσωπικά ακούσει δύο αρνήσεις για το ενδεχόμενο ουσιαστικών επεμβάσεων. Η τρίτη άρνηση ήταν έγγραφη. Από καιρό πάντως οι συνεργάτες του μου λένε πως ουσιαστικές ενέργειες θα γίνουν. Θα το πιστώσω όταν το δω. Πριν λίγες εβδομάδες, η συνεργασία που έχει αναλάβει να βοηθήσει την Εφορεία στην υπόθεση των ουσιαστικών ενεργειών, μου λέει ότι έχει μάλιστα με τη γειτονική Σχολή Μνημείων, η οποία έχει υποδεχθεί από πολλούς «και από τον κ. Παπαλιγγούρα» ως καινή να συνισσάρεται γενικά σε ενέργειες διάσωσης του μνημείου. Από τη Σχολή, όμως, μου αναφέρουν ότι δεν είχαν κάποια σχετική επικοινωνία. Καθώς αναζητώ λογικές εξηγήσεις για αυτή την παρεμπόληση, ένα μικρό αστείο διαγράφεται στο νοητό μου. Ίσως, αντί για τη Σχολή Μνημείων, να κλήθηκε η Σχολή... Πυροβολικού. Μόνο αυτό δεν έχουν κάνει οι κάθε είδους «υπεύθυνοι» για την προστασία του Διόλου. Δεν τον έχουν κανονιοβολήσει.

11 Απριλίου 2006

Σοφία Λοβέρδου

Μέλος Ενώνσεως Συντακτών Περιοδικού και Ηλεκτρονικού Τύπου

Τα «Αρχαιολογικά» επιμελείται η Κατερίνα Τσεκούρα

Από το Journal of Mediterranean Archaeology, τεύχος 18/2 (2005)

Senta C. German, «Photography and Fiction: The Publication of the Excavation at the Palace of Minos at Knossos», *JMA* 18/2 (2005), σ. 209-230

Την άνοια της εχθρότητας του μισθωτή περιέχει η μελέτη της Senta German «Φωτογραφία και φαντασία: Η δημοσίευση των ανακωχών στο Ανάκτορο του Μίνωα στην Κνωσό» για τις φωτογραφίες που δημοσιεύθηκαν στο τετράτομο έργο του Άγγλου Sir Arthur Evans με τίτλο «The Palace of Minos at Knossos: A comparative account of the successive stages of the Early Cretan Civilization as illustrated by the discoveries at Knossos» τόμος I (1921), τόμος II (1928), τόμος III (1930), τόμος IV (1935). Το άρθρο της German εξετάζει τις 2000 και πλέον φωτογραφίες που περιλαμβάνονται και στους τέσσερις τόμους της δημοσίευσης του ανακτόρου της Κνωσού και επικεντρώνεται σε αυτές που φέρουν ίσχυ αλλοίωση. Με άλλα λόγια αυτές που παραποιήθηκαν. Η συγγραφέας ψάχνει να βρει ποιες φωτογραφίες είναι αυτές, από ποιοι παραποιήθηκαν και γιατί.

Η ιστορία των ανακωχών της Κνωσού, όπως μαρτυρείται από τα αρχεία του Evans, που βρίσκονται στο Μουσείο Ashmolean της Οξφόρδης, σε συνδυασμό με τις κυρίαρχες τάσεις της ελληνικής αρχαιολογίας των αρχών του 20ού αιώνα ρίχνουν φως στα ερωτήματα που θέτει η συγγραφέας.

Τα πρώτα άρθρα για τις ανακωχές στην Κνωσό δημοσιεύθηκαν στο *Annual of the British School of Archaeology* (BSA) στους τόμους 1900-1905 στους οποίους υπήρχαν πολύ λίγες φωτογραφίες. Στο τετράτομο έργο του ο Evans όχι μόνο περιέγραψε (με κείμενο και εικονογράφηση) τα αρχαία και αρχαιολογικά κατάλοιπα του ανακτόρου, αλλά παρουσίασε την ιστορία του Αναγαικού Πολιτισμού την 3η και τη 2η χιλιετία. Περίοδο κατά την οποία ο Μινωικός της Κνωσού ήρθε η κυρίαρχη πολιτική και οικονομική δύναμη. Ο Evans υποστήριξε ότι ο σύγχρονος πολιτισμός των μινωικών ανακτόρων και τειρών στην Πελοπόννησο δεν ήταν παρά το κατάλοιπο των μινωικών αποίκων, τους οποίους οι Μινωικοί τετικά επέστρεψαν να αναβιώσουν.

Η μινωικοκεντρική άποψη του Evans για την Αναγαική Προϊστορία γρήγορα αμφισβητήθηκε από τους Αμερικανούς Carl Blegen και Alan Wace, οι οποίοι υποστήριξαν την ύπαρξη ενός γηγενούς μινωικού πολιτισμού. Επιπλέον, με βάση τις πινακίδες της Γραμμικής Β που βρέθηκαν στην Κνωσό, οι ίδιοι πρότεσαν ότι κατά την τελευταία φάση του ανακτόρου, την Υποτεμοική III, οι γηγενείς της Κνωσού δεν ήταν Μινωίτες αλλά απόγονοι των Μικηναίων. Ο Evans, όπως αναμένεται, απέρριψε τη θεωρία των Blegen και Wace, ενθαρρύνοντας τη με τη χρονολογική σφάλση όλων των εξιστην ευρημάτων, συμπεριλαμβανομένων και των πινακίδων της Γραμμικής Β στην κοθάρη μινωική περίοδο, την Υποτεμοική II. Το 1952 ο Michael Ventris αποκρυπτογράφησε τη Γραμμική Β στις πινακίδες της Πύλου και έδειξε ότι πρόκειται για μια πρώιμη μορφή των κλασικών ελληνικών, προϋόν της πρωτοκλασικής Ελλάδας και όχι της Κρήτης. Εάν οι πινακίδες μπορούσαν να θεωρηθούν «αποδείξη» για την ύπαρξη Μινωικών τότε τα σημεία εύρεσης και η χρονολογηση τους αποτελούσαν ένα κρίσιμο σημείο για το ποιο ήταν οι «γηγενείς της Κνωσού» στην Υποτεμοική III περίοδο.

Ο R.L. Palmer (*Mycaenaans and the Minoans: Aegean Prehistory in the Light of Linear B Tablets*, Faber and Faber, London 1965) ήταν ο πρώτος ο οποίος επαναπροσέδωσε τα σημεία εύρεσης των πινακίδων της Γραμμικής Β στην Κνωσό και επέδωσε στον Evans 15 «παραιοποιήσεις» της αρχαιολογικής μαρτυρίας προκειμένου να υποστηρίξει τη θέση του, δηλαδή την κυριαρχία των Μινωικών. Η German με το άρθρο της από προσέβατε ακόμα ένα «παραιοποίηση» στη Διάτα του Palmer, αυτό των αλλοιωμένων φωτογραφιών. Θα πρέπει να τονιστεί εδώ ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό (7%) έχει αλλοιωθεί από το σύνολο των φωτογραφιών που συμπεριλαμβάνονται στους τέσσερις τόμους.

Η αλλοίωση των φωτογραφιών ήταν κοινό φαινόμενο τον 19ο αιώνα, όπως φαίνεται από τις μεθόδους που περιγράφονται στα σχετικά εγχειρίδια της εποχής (π.χ. L. Price, *A Manual of Photographic Manipulation*, J. Churchill, London 1868). Η German χωρίζει τις φωτογραφίες της Κνωσού σε τέσσερις κατηγορίες. Στην πρώτη ανήκουν οι αναλλοίωτες φωτογραφίες (π.χ. η φωτογραφία της Αίθουσας του Θρόνου, τόμος IV, εκ. 889), ενώ στη δεύτερη ανήκουν οι φωτογραφίες που υποβλήθηκαν σε επεξεργασία για λόγους καθαρότητας (π.χ., η φωτογραφία των ψήλων πύλων με την κομψή διάκοσμηση στις ανατολικές σπείρες, τόμος I, εκ. 175). Στην τρίτη κατηγορία ανήκουν οι φωτογραφίες στις οποίες υπάρχει ανασυνθεσί με την προσθήκη αντικειμένων ή αρχιτεκτονικών μερών τα οποία δεν υπήρχαν στην πραγματικότητα. Τέτοια φωτογραφία είναι η φωτογραφία της Θύρας του Ιερού Θρόνου IV.1, suppl. pl. 49), στην οποία αναφέρεται σε άλλα έχουν προστεθεί δύο βάσεις διπλών πελίκων παρόλο που μόνο ένας έχει βρεθεί. Η τελευταία κατηγορία είναι αυτή των αλλοιωμένων φωτογραφιών. Σε αυτή ανήκουν είτε φωτογραφίες που αρχικά είχαν δημοσιευτεί στα προκαταρκτικά άρθρα του BSA και ύστερα δημοσιεύθηκαν ξανά στους τέσσερις τόμους της Κνωσού αλλά με αλλαγές, είτε φωτογραφίες που δημοσιεύθηκαν μόνο μια φορά (τους τόμους της Κνωσού) και στις οποίες μπορούσαν εύκολα να γίνουν αντιληπτές οι επεμβάσεις. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η φωτογραφία των Θραυμοφυλακίων του Ιερού στη δημοσίευση της Κνωσού (τόμος I, εκ. 333), στην οποία εμφανίζονται δύο αγάλια κλαμαρικού ρυθμού τα οποία δεν υπήρχαν στην αρχική δημοσίευση της φωτογραφίας στο BSA (9, 1902-1903, εκ. 25). Με αυτόν τον τρόπο τα Θραυμοφυλακία του Ιερού χρονολογούνται στην κοθάρη μινωική περίοδο.

Εξετάζοντας όλες τις «αλλοιωμένες» φωτογραφίες, η συγγραφέας συμπεραίνει ότι το κέντρο του Evans ήταν η χρονολογική σύσθεση όλων των σημαντικών ευρημάτων της Κνωσού, συμπεριλαμβανομένων και των πινακίδων της Γραμμικής Β, με την πρώιμη περίοδο του ανακτόρου, αυτήν της μινωικής κυριαρχίας και όχι με την υστερότερη μινωική περίοδο. Η συμβολή του Evans στην Αναγαική Προϊστορία είναι δεδομένη. Για να μπορούμε να κατανοήσουμε και να συμπεριλάβουμε με τις επεμβάσεις που έκανε ο Evans στο φωτογραφικό υλικό θα πρέπει να τις δοούμε στο πλαίσιο της αρχαιολογικής πρακτικής της εποχής. Μισρούα στο τέρτατο έργο της ανακωχής της Κνωσού η σημασία είναι οι παραποιήσεις σε μη-δου φωτογραφίες!

Σοφία Αντιωνιάδου

Αρχαιολογός, επιμελήτρια Μουσείου Πελοπίδα - Αρχαίας Κυπριακής Τέχνης